

Szoták Szilvia (szerk.): A hiteles fordítás mint közfeladat

(Budapest: OFFI Zrt. 2021. 238 p.)

A hiteles fordítás mint közfeladat című tanulmánykötet Szoták Szilvia szerkesztésében jelent meg az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI Zrt.) kiadásában 2021-ben. A könyv az OFFI Zrt. Kiadványai című sorozat második kötete, a sorozat szerkesztője Németh Gabriella, az OFFI Zrt. vezérigazgatója. Magyarországon az OFFI mint állami fordítószolgáltató közfeladatként lát el hiteles fordítási és fordításhitelesítési feladatokat tulajdonképpen a jogelőd, a központi fordítóosztály 1869-es alapítása óta (vö. Szoták, 2019: 15–47). Ezen túl az OFFI főképp igazságügyi, jogi, közigazgatási stb. szakfordításokat készít állami szervezetek (pl. hatóság, rendvédelem, minisztériumok) és profitorientált cégek részére.

A könyvsorozat elindításának célja a tudásmegosztás, a közfeladatellátás során összegyűlt speciális szakmai ismeretek és jó gyakorlatok ismertetése a szakma más képviselőivel. A kötet tanulmányai a hiteles fordítást és fordításhitelesítést több szemszögből tárgyalják.

Németh Gabriella *Az igazságügyi szaknyelvi közfeladatok ellátásának aktuális kihívásai* címmel a sorozatszerkesztői előszóban felteszi a kérdést, hogy melyek a hivatali és közigazgatási nyelvhasználatra vonatkozó nyelvstratégiai kérdések, problémák és tennivalók. Felhívja a figyelmet arra, hogy szükséges lenne egy olyan nyelvstratégiai dokumentum létrehozása, melyet alapul lehetne venni jogi és okiratfordítási, terminológiaépítési, fordításhitelesítési, igazságügyi tolmácsolási munkákban. A hiteles fordítási feladatokat igazságügyi és jogi témában Magyarországon kizárólag az OFFI Zrt. látja el, a kötet szerzői pedig mind az OFFI munkatársai. A kötetben lévő tanulmányok a hiteles fordítás mellett igazságügyi etikáról és nyelvszakmai kérdésekről is szólnak, és igyekeznek stratégiai megoldásokat felvázolni.

A szerkesztői előszót Szoták Szilvia írta *A hiteles fordítói tevékenység a digitalizáció korában* címmel. Röviden összefoglalja az 1869 óta működő fordítóosztály munkáját, kiemelve, hogy az OFFI tiszteletben tartja a hagyományokat, ugyanakkor azt is szem előtt tartja, hogy a 21. századi modernitásban nagy lehetőségek rejlenek, melyek hozzájárulhatnak a szakmai sikerekhez, a minőségi munkához.

A hiteles fordítás mint közfeladat tematikája három nagyobb részre osztható. Első egységében főként a hiteles fordítás történetével foglalkoznak a szerzők, második tartalmi része a nyelvi közvetítés digitalizáció által megváltozott módját járja körül, a harmadik tartalmi egység tanulmányai pedig a gyakorlatra koncentrálnak: hogyan történik a hiteles fordítás a mindennapokban.

A Hiteles fordításról történeti, nyelvi és jogi megközelítésben címet viselő első nagyobb rész öt tanulmányt foglal magába. Az alábbiakban e tanulmányokat foglalom össze röviden.

Az első tanulmány a *Hiteles fordítás mint nyelvi közvetítés történeti megközelítésben* címet viseli, írója Szoták Szilvia. A szerző a hiteles fordítás történetét foglalja össze a Központi Fordító Osztály 1869-es alapításától egészen napjainkig. Bár a Központi Fordító Osztályt többször átszervezték, a hiteles fordítási tevékenység az évtizedek folyamán is megmaradt: az 1986-ban kibocsátott fordítási és tolmácsolási tevékenységet szabályozó (azóta számos jogszabállyal kiegészült) rendeletek ma is érvényben vannak. Szabályozásukban történtek változások (1994-től részvénytársaságként működik), de tevékenységükben nem.

Németh Gabriella *Az igazságügyi etikai szemlélet jelentősége a hiteles fordítási és a bírósági tolmácsolási nyelvi közvetítő tevékenységben* című tanulmányában olyan igazságügyi etikai szempontokat mutat be, melyek indokolhatják a fordítási tevékenység igazságügyi felügyeletének szükségességét, és – ahogy a tanulmányból világossá válik – számtalan ilyen szempont van. Fontos, hogy az igazságügy felügyelje a fordítási, a fordításhitelesítési és a bírósági tolmácsolási tevékenységeket, mivel az igazságügyi eljárások kockázatai ezekből a körökből is adódhatnak. Az állami fordítóiroda nagy hangsúlyt helyez a számítástechnikai és egyéb eszközök, módszerek fejlődésével való lépéstartásra.

A harmadik tanulmány Kántor Ákos munkája, címe *E-közigazgatás és e-hiteles fordítás a XXV. században*. A tanulmány pillanatképet ad az itthoni e-közigazgatásról és bemutatja az e-hiteles fordítást. Az itthoni e-közigazgatás kialakítása egyfajta sürgető kényszernek is felfogható az Európai Unió követelményeinek nyomása és az információs társadalmi jelenségek következtében. Az OFFI törekszik arra, hogy alkalmazza a digitalizáció és az elektronizáció vívmányait, és két digitális terméke van: az elektronikusan hiteles fordítás és az e-szakfordítás. A tanulmány bemutatja az e-közigazgatás és az e-ügyintézés hazai kialakulását, az OFFI szerepét az e-hiteles fordításban, illetve azt a törekvést, hogy szolgáltatásait elektronikus úton elérhetővé tegye. A tanulmány javaslatokat is megfogalmaz a jogalkotó számára azzal a céllal, hogy az e-hiteles fordítás az ügyfelek és a közigazgatás számára egyaránt kevesebb adminisztrációs terhet jelentsen.

Szoták Szilvia és Tamás Dóra Mária tanulmányával folytatódik az első rész *A hiteles fordítás közérthetősége* címmel. A szerzők a hiteles fordítás és közérthetőség kapcsolódási pontjait vizsgálják és arra mutatnak rá, hogy a közérthetőség számos területen megmutatkozó hiánya társadalmi problémákhoz vezet, ezért indul ki a tanulmány a társadalom és a nyelv kapcsolatát vizsgáló szociolingvisztikai megközelítésből. Feltételezésük szerint a társadalom egy jelentős része a hivatali ügyintézés során eleve hátrányos helyzetben van, mert a hivatali nyelvhasználati norma nem az alacsonyabb iskolázottságú társadalmi rétegek nyelvhasználatához van igazítva. Hiteles fordítások esetében fontos a műfajtudatosság, nem jellemző a műfajváltás, kiemelten fontos a világos

fogalmazás és a pontos terminushasználat a szövegek felhasználási céljainak megvalósulásában. A fordítók munkáját különféle stratégiák, adatbázisok, tréningek, mintaszövegek segítik.

Az első egységet Németh Gabriella *A hiteles fordítási szolgáltatás és a rendelkezésre állás kötelezettsége* című tanulmánya zárja. Bemutatja azt a rendeletet, amely szabályozza a hiteles fordítási és a fordításhitelesítési tevékenység jogalapját, és előírja, hogy ki végezhet szakfordítást, tolmácsolást. A fordításslavolatatókra vonatkozó szabvány alapján a fordítás a forrásnyelvi tartalom átalakítása írásbeli célnyelvi tartalomká, a tolmácsolás pedig a forrásnyelvi információ célnyelvre történő, szóbeli átalakítása. Az OFFI-nak, mely bizonyos szolgáltatások esetében monopóliumjogot élvez, hiteles fordítási és fordításhitelesítési területen *rendelkezésreállási kötelezettsége* van: megbízást akkor sem kerülhet ki, ha az adott feladat ellátása veszteséges.

A második nagyobb egység *A hiteles fordítást támogató eszközök az OFFI-ban* címet viseli, ebben a részben három tanulmány kapott helyet.

Az első Klenk Márk és Polácska Edina közös munkája *Nyelvtechnológiai kihívások a hiteles fordításban* címmel. A tanulmány az ISO 17100:2015 *Fordítási szolgáltatások – Fordítási szolgáltatások követelményei* szabványban definiált fordítási előkészítés folyamatának nyelvtechnológiai szempontból való rövid bemutatására törekszik, az adminisztratív és a technikai előkészítési lépésekre egyaránt kitérve. Ez az ISO 17100:2015 szabvány az egész fordítási folyamatot definiálja a megrendelői megkereséstől a projekt lezárásáig, előírásokat határoz meg a fordításslavolatatók számára a folyamatok irányításával, a képesítési követelményekkel, erőforrásokkal és minőségi szolgáltatás nyújtással kapcsolatban. A fordítási folyamat során a technikai és nyelvi előkészítésnek kiemelt szerepe van.

Németh Gabriella *Infokommunikációs és adatkezelési kihívások a nyelvi közfeladat-ellátásában* című tanulmánya az információbiztonság szempontjából mutatja be a nyelvi közfeladat-ellátáshoz szükséges alapvető munkavégzés során keletkező adatok lehetséges körét és kezelésük legfőbb szabályait. Az OFFI-nak – alkalmazkodva az állami szabályozáshoz – számos jogi előírást be kell tartania, mely az állami költségvetési szervezetekre nézve irányadó. A fordítóiparban történő digitális fejlesztéseket az e-kereskedelem és e-ügyintézés összetett, folyamatosan alakuló szabályozási közegében kell megvalósítani. Kikerülhetetlen a minőségromlást akadályozó egységesítés és formalizálás a teljes szolgáltatási folyamat során.

Tamás Dóra Mária, Polácska Edina és Klenk Márk közös tanulmánya *A hiteles fordítás terminológiai támogatásának lehetőségei* címmel áttekintést ad a szoftver igénybevételel történő fordítás terminológiai előkészítési munkájáról, kitér továbbá a terminológiai munkák típusaira, helyeire, megvalósulási formáira. A terminológiai munka három részre osztható a vizsgálat mélysége szerint: létezik célzott/eseti terminológiai munka, szövegorientált terminológiai munka

(célja a fordító munkájának támogatása egy adott fordítási projekttel vagy adott dokumentum fordításával kapcsolatban), és doménorientált terminológiai munka, melyet tárgykörorientáltak is nevezünk. A terminológiai munkának a fordítás minden szakaszában szerepe van.

Az utolsó nagyobb egységben az OFFI nyelvi szakemberei osztják meg tapasztalataikat a hiteles fordítás több évtizedes gyakorlatáról, s a mindennapokban felmerülő problémákról öt tanulmány segítségével. E rész címe *A hiteles fordítás gyakorlata a mindennapokban*.

Az első tanulmány Boronkay-Roe Zsuzsanna angol lektor, tolmács és szakfordító írása „*Ki volt a tanítód? Hol jártál iskolába?*” *Az oktatással kapcsolatos angol nyelvű okiratok fordításáról* címmel. Megállapítása szerint két fő szempont van, amiért Magyarországon szükség lehet oktatással kapcsolatos okiratok magyarra fordítására: a fogadóországba érkező munkavállalók képzéseinek lefordítása és a külföldön tanuló magyarok tanulmányainak itthoni elismerése. A tanulmány néhány olyan problémát ismertet, melyek az oktatással kapcsolatos, változatos angol nyelvű okiratok fordítása közben merülnek fel. Az okiratok fordítása számos nehézséget jelent a fordítói szakma számára. A feladathoz segítséget nyújt egyrészt a fordítók és lektorok közötti konzultáció, másrészt a tematikus szakmai továbbképzés. A fordítások szakszavakkal, szakkifejezésekkel kapcsolatos egységességét az OFFI adatbázisai és dokumentumbankja támogatja.

Csányi-Siffel Enikő olasz lektor, fordító írta a soron következő tanulmányt *A hiteles fordítások megoldásai az olasz nyelvű okiratfordításokban* címmel. Az anyakönyvi és más személyi állapottal kapcsolatos okiratok fordítása során számos hibalehetőség léphet fel. A tanulmány ezt a kérdéskört járja végig, különös tekintettel az olasz nyelvű anyakönyvi és más személyi állapottal kapcsolatos okiratok magyar nyelvre történő fordítására. Számottevő különbség a magyar és az olasz okiratok tartalmában az országok jogrendszerének különbsége. A magyar anyakönyvi okiratok egységes képet mutatnak több mint száz éve, az olasz anyakönyvi okiratok formája, szerkezete azonban önkormányzatonként eltér. A tanulmány felsorol és megmagyaráz olyan terminusokat, amelyek fordítása, azonosítása problémába ütközik olaszról magyarra való fordítás során.

Dihen Judit német lektor, fordító *A magyar és a német nyelvű anyakönyvi kivonatok hiteles fordításának kérdései* című tanulmánya kifejti és magyarázza az anyakönyvi kivonatok fajtáit magyarországi, ausztriai, németországi és svájci kontextusban. A magyar anyakönyvi kivonatok terminológiáját alapvetően az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (At.) határozza meg. A tanulmány áttekintést ad magyar, német, osztrák, és svájci anyakönyvi nyilvántartások alapján kiállított anyakönyvi kivonatokról, részletesen foglalkozik az anyanyelvi kivonatok terminológiájával. Bemutatja azokat az ismereteket, amiket a mentoráltaknak kell elsajátítani az anyakönyvi kivonatok

hiteles fordításánál, és kitér az EU 2016/1191 rendeletének a kihatására az anyakönyvi kivonatok hiteles fordításának viszonylatában.

Lehocki-Samardžić Anna horvát lektor, fordító és tolmács és Guelmino Szilvia szerb lektor, fordító és tolmács tanulmánya *A hiteles fordítások problematikája a délszláv nyelvek tekintetében* címmel a közigazgatási és jogi terminológiából példákat hozva bemutatja a hiteles fordítások problematikáját a horvát és a szerb nyelv vonatkozásában. A tanulmány világossá teszi, hogy a szerb és horvát nyelvre vagy azokról magyarra történő fordítás folyamata számos csapdát rejt (értelmezésieket és nyelviakat egyaránt), ennek tudatában pedig fontos elválasztani a kettőt egymástól. Hiteles fordítások készítésére pedig olyan szakembereket érdemes alkalmazni, akiknek elmélyült tudásuk van mindkét nyelv szaknyelvében.

A kiadvány utolsó tanulmányában Pablényi Magdolna *A hiteles fordítások kihívásai a francia okiratfordítások egyes típusaiban* címmel olyan problémákat és sajátosságokat ismertet, melyekkel az OFFI fordítói találkozhatnak alapiratok, anyakönyvi okiratok fordítása során (kiváltképpen a frankofón országok francia nyelvű iratainak fordításakor). Az első probléma abból adódik, hogy különböző országokban nem feltétlenül ugyanazon adatokat tartalmazza a magyar hatóságok által kért okirat. A második probléma is ehhez kapcsolódik: még ha azonosnak tűnik is az adattartalom, lehetséges, hogy mégsem azt jelenti, mint amit egy magyar okiratban jelentene. Összetett feladat az anyakönyvi okiratok fordítása, a nyelv ismeretén túl az adott ország jogrendszerét, közigazgatási rendszerét is szükséges ismerni (a forrásnyelvi országot és a célnyelvi országot egyaránt).

A kiadvány melléklete tartalmazza a hiteles fordítással összefüggő jogszabályok jegyzékét, tárgymutatót, röviden bemutatja a kötet szerzőit, illetve feltünteti az OFFI Zrt. további kiadványait.

A tanulmánykötet átfogó képet ad a hiteles fordításról és fordításhitelesítésről. Ismerteti az OFFI Zrt. történetét, aktuális törekvéseit, munkáját, kitér a felmerülő nehézségekre és felvázol elvégzendő változtatásokat, fejlesztéseket. Nagy segítséget jelenthet kezdő és tapasztalt fordítók számára egyaránt, továbbá érdekes lehet mindenkinek, akit komolyan érdekel a hiteles fordítás kérdésköre.

Irodalom

Szoták Sz. (2019). 1869-től napjainkig – A 150 éves állami fordítószolgálat története. In Szoták Sz. (szerk.), *Az állami fordítószolgálat 150 éve* (15–47). Budapest: OFFI Zrt.

RÁTONYI KATALIN TEKLA
Károli Gáspár Református Egyetem
r.katalintekla@gmail.com